

PEDAGOGIK ILM SOHASINI TANLASH MOTIVLARI VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI AHAMIYATI

Olimboyeva Zebo Fayzulla qizi

Qoraqalpoq davlat universiteti talabasi

36-umumiy o'rta ta'lim maktabi o'qituvchisi

e-mail: ZeboOlimboyeva@icloud.com

tel.: 88 512 05 18

Ilmiy rahbar: **Abdullayev Farxod**

Annotatsiya. Ushbu maqolada pedagogik ilm sohasini tanlashning ijtimoiy, ma'naviy, kasbiy va ilmiy omillari tahlil qilinadi. Pedagoglik faqat kasb sifatida emas, balki jamiyat taraqqiyoti, yosh avlod tarbiyasi, milliy qadriyatlar davomiyligi va inson kapitalini rivojlantirish bilan bog'liq mas'uliyatli faoliyat turi sifatida yoritiladi. Maqolada pedagogik ilmning ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni, o'qituvchi shaxsining jamiyatdagi maqomi, pedagogik mahorat, ta'lim sifati, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ilmiy-pedagogik izlanishlarning ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, O'zbekistonda pedagogik ta'limni rivojlantirishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar va milliy pedagogik meros asosida pedagogik sohani tanlashning dolzarbligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: pedagogika, pedagogik ilm, o'qituvchi, ta'lim, tarbiya, pedagogik mahorat, kasbiy motivatsiya, yosh avlod, ta'lim sifati, jamiyat taraqqiyoti.

MOTIVES FOR CHOOSING PEDAGOGICAL SCIENCE AND ITS IMPORTANCE IN SOCIAL DEVELOPMENT

Abstract. This article analyzes the social, spiritual, professional, and scientific factors of choosing the field of pedagogical science. Teaching is considered not only as a profession, but also as a responsible activity related to social development, education of the younger generation, continuity of national values, and the development of human capital. The article highlights the role of pedagogical science in the educational process, the status of the teacher in society, pedagogical skills, quality of education, modern pedagogical technologies, and the importance of scientific-pedagogical research. The relevance of choosing the pedagogical field is substantiated on the basis of legal documents on the development of pedagogical education in Uzbekistan and national pedagogical heritage.

Keywords: pedagogy, pedagogical science, teacher, education, upbringing, pedagogical skills, professional motivation, younger generation, quality of education, social development.

Kirish. Pedagogik ilm sohasi inson kamoloti, jamiyat taraqqiyoti va ta'lim-tarbiya jarayonining ilmiy asoslarini o'rganadigan muhim yo'nalishlardan biridir. Insonning bilimli, ma'naviyatli, ijtimoiy faol va mustaqil fikrlaydigan shaxs bo'lib shakllanishida pedagogikaning o'rni beqiyosdir. Shu sababli pedagogik sohani tanlash faqat shaxsiy kasbiy yo'lni belgilash emas, balki jamiyat kelajagi uchun mas'uliyatni anglash bilan bog'liq jarayondir.

Pedagogik ilm sohasiga qiziqish, avvalo, inson tarbiyasi, ta'lim sifati, yosh avlodning ma'naviy-intellektual kamoloti va jamiyatning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shish istagidan kelib chiqadi. Har bir davrda ta'lim va tarbiya jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri bo'lib kelgan. Bugungi kunda ham ta'lim tizimining samaradorligi, pedagog kadrlar salohiyati, o'qituvchi shaxsining kasbiy mahorati va ilmiy-pedagogik izlanishlar mamlakat rivojida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy jamiyatda pedagog shaxsidan faqat bilim berish emas, balki o'quvchi va talabani mustaqil fikrlashga yo'naltirish, ma'naviy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ijtimoiy faollikni shakllantirish, ijodiy va tanqidiy tafakkurni rivojlantirish talab etiladi. Bu esa pedagogik ilmni chuqur o'rganish, ta'lim-tarbiya jarayoniga ilmiy asosda yondashish va pedagogik faoliyatni jamiyat ehtiyojlari bilan bog'liq holda tashkil etishni taqozo qiladi.

Asosiy qism. Pedagogik ilm sohasini tanlash, avvalo, ta'lim va tarbiyaning jamiyat hayotidagi o'rnini anglash bilan bog'liqdir. Ta'lim insonning bilim olishi, kasbiy tayyorgarligi, dunyoqarashi va ijtimoiy faolligini shakllantiradi. Tarbiya esa shaxsning axloqiy qiyofasi, ma'naviy qadriyatlari, ijtimoiy mas'uliyati va jamiyatga munosabatini belgilaydi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solish, ta'limning uzluksizligi, davlat ta'lim siyosatining asosiy yo'nalishlari va ta'lim oluvchilarning huquqlari belgilangan [1].

Pedagogik kasbning jamiyatdagi ahamiyati shundaki, u bevosita inson kapitalini shakllantirishga xizmat qiladi. Har bir sohaning rivoji malakali mutaxassislar tayyorlashga bog'liq bo'lsa, bunday mutaxassislarning shakllanishida o'qituvchi mehnati

asosiy o‘rin tutadi. Pedagog o‘quvchi va talabaga bilim berish bilan birga, uni hayotga tayyorlaydi, fikrlash madaniyatini rivojlantiradi, mas’uliyat, intizom, mehnatsevarlik va vatanparvarlik kabi fazilatlarni shakllantiradi [4; 5].

Pedagogik ilm sohasini tanlashning muhim motivlaridan biri — yosh avlod tarbiyasiga daxldorlik hissidir. Tarbiya masalasi o‘zbek pedagogik tafakkurida qadimdan markaziy o‘rin tutgan. Milliy pedagogik merosda ilm, odob, axloq, muallim hurmati, ota-ona mas’uliyati va jamiyat oldidagi burch masalalari keng yoritilgan. Ma’rifatparvarlik ruhidagi pedagogik qarashlarda ham tarbiya millat ravnaqi, ijtimoiy taraqqiyot va ma’naviy uyg‘onishning muhim sharti sifatida talqin qilingan [4; 5].

Pedagogik ilm shaxsni har tomonlama rivojlantirish qonuniyatlarini o‘rganadi. Bu fan o‘qitish mazmuni, metodlari, shakllari, vositalari, tarbiya tamoyillari, o‘quvchi shaxsining rivojlanishi, o‘qituvchi faoliyati va ta’lim tizimini boshqarish masalalarini qamrab oladi. Shu jihatdan pedagogika amaliy kasbga xizmat qiluvchi nazariy fan bo‘lishi bilan birga, inson va jamiyat taraqqiyotini tushuntiruvchi ijtimoiy-gumanitar ilmiy soha hamdir [6; 7].

Pedagogik sohani tanlagan shaxs uchun kasbiy motivatsiya alohida ahamiyatga ega. Bu motivatsiya faqat ish joyi yoki ijtimoiy maqom bilan cheklanmaydi. Unda bolalar va yoshlar bilan ishlashga qiziqish, bilim ulashish istagi, jamiyatga foyda keltirish, inson shaxsini rivojlantirishga hissa qo‘shish, ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni yetkazish kabi omillar muhim o‘rin tutadi. Pedagogik faoliyatning mazmuni inson bilan ishlashdan iborat bo‘lgani uchun bu kasb doimiy sabr, mehr, mas’uliyat va o‘z ustida ishlashni talab qiladi.

O'zbekistonda pedagogik ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. 2020-yil 27-fevraldagi PQ-4623-son qarorda pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish, pedagog kadrlar tayyorlash jarayonini takomillashtirish va ta'lim yo'nalishlarida o'qitish tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha vazifalar belgilangan [2]. Bu holat pedagogik soha nafaqat an'anaviy kasb, balki davlat va jamiyat rivoji uchun strategik ahamiyatga ega yo'nalish ekanini ko'rsatadi.

Pedagogik ilm sohasini tanlashning yana bir sababi — ta'lim sifati bilan bog'liq muammolarni ilmiy asosda o'rganish zaruratidir. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchi dars beruvchi shaxs sifatida emas, balki o'quv jarayonini loyihalovchi, o'quvchi faolligini boshqaruvchi, individual yondashuvni ta'minlovchi va ta'lim natijalarini baholovchi mutaxassis sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, kompetensiyaviy yondashuv va raqamli ta'lim vositalari o'qituvchidan doimiy ilmiy-metodik tayyorgarlikni talab qiladi [8; 9].

2022-yil 21-iyundagi PQ-289-son qarorda pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalarini tizimli rivojlantirish, boshqaruv faoliyatini takomillashtirish, ilg'or xorijiy tajribalarni joriy etish, zamonaviy ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va pedagogika sohasida ta'lim, ilm-fan hamda amaliyot uyg'unligini ta'minlash maqsadlari belgilangan [3]. Bu hujjat pedagogik ilm sohasida nazariya va amaliyot birligini kuchaytirish zaruratini ko'rsatadi.

Pedagogik ilm sohasining jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati uning insonni ijtimoiy hayotga tayyorlash vazifasida namoyon bo'ladi. Ta'lim jarayonida o'quvchi faqat bilim olmaydi; u muloqot qiladi, fikrini asoslaydi, muammoga yechim topadi, jamoadagi

o'rnini anglaydi va ijtimoiy mas'uliyatni his qiladi. Shu sababli pedagogik faoliyat jamiyatdagi madaniy, axloqiy va intellektual muhitga bevosita ta'sir ko'rsatadi [6; 7].

Pedagogik sohani tanlashda o'qituvchi shaxsining namunasi ham muhim omil bo'ladi. Ko'plab insonlar aynan o'z hayotida uchragan ustozlar ta'sirida pedagogik kasbga qiziqadi. Ustozning bilimdonligi, adolati, mehribonligi, talabchanligi, nutq madaniyati va insoniy fazilatlari o'quvchi ongida chuqur iz qoldiradi. Pedagogik ilm ana shu jarayonni nazariy jihatdan anglashga, o'qituvchi shaxsining tarbiyaviy ta'sirini ilmiy asosda tushunishga yordam beradi [5; 6].

Pedagogik mahorat pedagogik ilm sohasining muhim tarkibiy qismidir. Pedagogik mahorat darsni samarali tashkil etish, o'quvchilar bilan muloqot qilish, ularning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash, murakkab mavzuni tushunarli yetkazish, baholashda adolatli bo'lish va tarbiyaviy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahoratga oid adabiyotlarda o'qituvchi faoliyatining samaradorligi uning kasbiy bilimlari, metodik tayyorgarligi va shaxsiy fazilatlari bilan bog'liq ekani ta'kidlanadi [8; 9].

Pedagogik ilm sohasini tanlashning ma'naviy asosi ham mavjud. Pedagogik kasbi inson qalbi, dunyoqarashi va axloqiy tarbiyasi bilan ishlaydigan nozik sohadir. Bu kasbda beparvolik, yuzakilik yoki mas'uliyatsizlik jamiyat kelajagiga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Shuning uchun pedagogik sohani tanlagan inson o'z kasbini faqat mehnat faoliyati sifatida emas, balki ijtimoiy burch sifatida ham anglaydi. Bunday yondashuv pedagogik faoliyatning ma'naviy mazmunini kuchaytiradi.

Zamonaviy sharoitda pedagogik ilm sohasining ahamiyati yanada ortmoqda. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, masofaviy ta'lim, axborot oqimining kuchayishi va globallashuv sharoitida o'qituvchining vazifalari kengaydi. U endilikda faqat ma'lumot yetkazuvchi emas, balki bilimni tanlash, tahlil qilish, tanqidiy baholash va undan to'g'ri foydalanishga o'rgatuvchi yo'l boshchi sifatida faoliyat yuritadi. Bu esa pedagogik ilmni chuqur o'rganish zaruratini yanada oshiradi [3; 10].

Pedagogik ilm sohasining xalqaro ahamiyati ham e'tiborga loyiqdir. UNESCO tomonidan e'lon qilingan ta'limga oid konseptual hujjatlarda ta'lim kelajak jamiyatini barpo etishning asosiy ijtimoiy shartlaridan biri sifatida talqin qilinadi. Unda ta'limning yangi ijtimoiy kelishuv sifatida qayta anglanishi, o'qituvchi faoliyatining hamkorlik, adolat, barqarorlik va insonparvarlik qadriyatlarini bilan bog'liq ekani ta'kidlanadi [10].

Pedagogik sohani tanlash ilmiy izlanishlarga ochiq bo'lishni ham talab qiladi. Chunki ta'lim jarayoni doimiy o'zgarib boradi: o'quvchilar ehtiyoji, jamiyat talabi, texnologiyalar, metodlar va ta'lim mazmuni yangilanadi. Pedagogik ilm bu o'zgarishlarni o'rganadi, tahlil qiladi va amaliyotga mos takliflar ishlab chiqadi. Shu sababli pedagogik sohani tanlagan tadqiqotchi ta'lim tizimining dolzarb muammolariga befarq bo'lmasligi, yangi metodlar va tajribalarni ilmiy baholay olishi kerak.

Pedagogik faoliyatning ijtimoiy ahamiyati uning uzluksiz ta'sir kuchida ko'rinadi. Bir pedagog ko'plab avlodlarning bilim, tarbiya va kasbiy yo'nalishiga ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchi mehnati darhol ko'zga tashlanmasligi mumkin, biroq uning natijasi yillar davomida jamiyat hayotida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan pedagogik ilm sohasini tanlash uzoq muddatli ijtimoiy natija beradigan faoliyatni tanlashdir.

Pedagogik ilm sohasini tanlashda shaxsiy qiziqish va jamiyat ehtiyoji uyg'unlashadi. Bir tomondan, inson o'zining qobiliyati, qiziqishi va hayotiy qarashlari asosida bu yo'nalishga kirib keladi. Ikkinchi tomondan, jamiyat ham bilimli, mahoratli, mas'uliyatli, yangicha fikrlaydigan pedagoglarga ehtiyoj sezadi. Ana shu ikki omil uyg'unlashganda pedagogik faoliyat mazmunli, samarali va ijtimoiy foydali bo'ladi.

Xulosa. Pedagogik ilm sohasini tanlash inson tarbiyasi, ta'lim sifati va jamiyat kelajagiga daxldorlik hissi bilan bog'liq mas'uliyatli qarordir. Bu soha o'z mazmuniga ko'ra faqat bilim berish jarayonini emas, balki shaxs kamoloti, ma'naviy tarbiya, ijtimoiy faollik va inson kapitalini rivojlantirish masalalarini ham qamrab oladi. Pedagogik ilmning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati o'qituvchi shaxsining tarbiyaviy ta'siri, ta'lim-tarbiya jarayonining ilmiy asoslanishi, pedagogik mahoratning shakllanishi va yosh avlodning kelajak hayotga tayyorlanishida namoyon bo'ladi. Pedagogik kasbi inson bilan ishlaydigan, uning tafakkuri, axloqi va dunyoqarashiga ta'sir ko'rsatadigan murakkab va sharafli faoliyatdir.

Bugungi kunda pedagogik sohani tanlash zamonaviy ta'lim talablarini chuqur anglashni, doimiy o'qib-o'rganishni, yangicha metodlarni egallashni va ilmiy izlanishga tayyor bo'lishni talab qiladi. Ta'lim jarayoni yangilanar ekan, pedagogik ilmning ahamiyati ham ortib boradi. Chunki har qanday islohotning natijasi, avvalo, uni amalga oshiradigan pedagog kadrlar salohiyatiga bog'liq. Pedagogik ilm sohasini tanlash jamiyatga xizmat qilish, yosh avlod kamolotiga hissa qo'shish va ilmiy-amaliy faoliyat orqali ta'lim sifatini oshirishga intilishdir. Shu jihatdan bu soha nafaqat kasbiy yo'l, balki

ma'naviy mas'uliyat, ijtimoiy burch va insonparvarlikka asoslangan ilmiy faoliyat sifatida baholanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. – 2020-yil 27-fevral, PQ-4623-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. – 2022-yil 21-iyun, PQ-289-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
4. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
5. Hoshimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2005. – 304 b.
6. Mavlonova R.A., To'rayeva O.T., Holiqberdiyev K.M. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2001.
7. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2017.
8. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2003.

9. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.

10. UNESCO. Reimagining our futures together: A new social contract for education. – Paris: UNESCO, 2021.

11. Dewey J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. – New York: Macmillan, 1916.

12. Слостенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика: учебное пособие. – Москва: Академия, 2002.